

PERASTO, CITTA'

FEDELISSIMA
E VALOROSA

S. Antonio

PERASTO

PERASTO

NIKOLA
MALOVIĆ

JEDRO NADE

Laguna

Copyright © 2014, Nikola Malović
Copyright © ovog izdanja 2014, LAGUNA

Na unutrašnjim koricama:
Perast – Vincenzo Maria Coronelli, Venecija, 1685
(ljubaznošću Muzeja grada Perasta).

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Bratu Borisu,
pomorskom oficiru trgovačke flote*

SADRŽAJ

I

1. Odlazio sam, a vraćao se.
2. Kotor. Veslač Toni.
3. U Gradskom vrtu pod krošnjom rascvjetale pomorandže.
4. „S planinom iza leđa, nešto vinograda i nešto koza po plodnim visinskim kaskadama, Perast nije imao mnogo istorijskog izbora.“
5. Prodavačica kornjača i dva sveštenika. Pribjeglice iz Izraela.
6. Hladna limunada na vrelom stepeništu.
7. „Peraška je žena u prošlosti bila strijela.“
8. Starac Krile.
9. Kod izvora.
10. Epitet istorijskog *Grada mrtvih* Perast je prvi put stekao iza strahovite pohare, 1624. „Radionica za proizvodnju mornarske odjeće“.
11. Isakove zalivske fragole.
12. Govor Marije Zmajević u tvrđavi Sv. Ivan.

13. Nikola Smekija: peraška poslovna dijagonala.
14. Rana koliko i talasa nagledali su se Peraštani.
15. Marš na Kotor.
16. Fabrika maritimne konfekcije „Jadran – Perast“.
17. From: blu.bianco.blu.bianco@gmail.com
18. Demontiranje Modne industrije „Smeccia“.
19. From: marija.mvsevm@gmail.com
20. „Već u julu počeo sam da raskidam sve veze, sem poslovnih.“
21. Pred bazilikom Sv. Nikole. Fotografski mozaik.
22. Mornarska majica: elementarni komad garderobe. Originali i falsifikati.
23. Dva mejla. Fašinada sagledana s *Googla*. Dva sveštenika.
24. Istorija mornarskog dezena. Bitka kod Trafalgara.

II

1. Kotor. Kruzeri: samostalni ploveći entiteti.
2. Veslač Toni: svađa & pomirenje.
3. Turisti. Avgust.
4. Performerska grupa obnaženih: *Nor Way*.
5. Zmajevića preko radija. Norvežani su po Perastu.
6. Palata Smekija, golemo vlasništvo.
7. „Priča bez kraja – jeste storija o plavo-bijelom odjevnom fenomenu.“
8. Izlazak u grad. *Costa Misteria*. „Golo, skladno vajano muško dijete.“ Peraške barokne palate.
9. Sekretar pomorstva i brodogradnje, i Mozzo.

-
10. Susret s Marijom. U barci. Flota lignjolovaca. O vezama.
 - 11–12. Emotivna predigra.
 - 13–15. Voditi ljubav, noću, u moru.
 16. Meteorska kiša.
 - 17–18. Život na barokni način.
 19. Noć u palati Smekija. Muzika: Mornarska majica. Taran-tela. Brodovi u ulju.
 20. Kinezi su mrtvi.
 21. Svijeće u Crkvi Sv. Nikole. Dva sveštenika, *Google Ear*.
 22. Tri jabuke za Krila Krilovića.
 23. Goli Mozzo.
 24. U brijačnici.

III

1. „Brod s proizvodnim hardverom Modne konfekcije „Smeccia“ nikada nije uplovio u kotorsku luku.”
2. Orkanska bura brala je i kotrljala pomorandže.
3. Zapis u kamenu palate Zmajević: *Popusti pred vremenom; Počecima se usprotivi*.
4. Zadužiti se ili ne? Gracija što živi s majkom na Stepeništu don Pavla Butorca – sasvim žut.
5. „*Google Eye* bio je postavljen da opazi, prije ljudskog oka, kako pomorandža iz sučelišnog Stoliva, zakotrljana iz ruke iskusnog bućara, stiže preko leda do Perasta.“ Hor Jevreja. Kolo Bokeljske mornarice.
6. Razglednica s motivom oba ostrva. Dvije sestre, od kojih je jedna trudna. Jevrejski humor. *Deus ex machina*.

7. Sok od pomorandže.
- 8–11. On the road:
- 8) Biciklima od Perasta do tjesnaca Verige.
 - 9) Biciklima od tjesnaca Verige prema Herceg Novom.
 - 10) Stepenišnom ulicom do Knjižare So na glavnom gradskom Trgu soli.
 - 11) Stepenišnom ulicom do žala. Zbir ljepota. Raskoš oblutaka.
12. Radio Boka: emisija „Meridijani“. Čas hebrejskog pred školom „Marko Martinović“ s pogledom na oba ostrva.
13. Morgelonsova bolest.
- 14–15. Predsjednik Adam Oz: u moru galebova.
16. Homo i hetero.
17. Belveder palate Smekija. Sudbina mornarskih majica. 1.300 Ozovih Jevreja.
18. Sipa u martu. Kamelija iz sjemena. Buzara od mušalja. Rat: Anakondin zagrljaj. Ruska majica.
- 19a, 19b, 19v – 20a, 20b, 20c. Dva sveštenika iz myPhona. Razvod. Sin, da bi bio žrtva. Put pamuka i GMO vlakna povratnika Filipa. Hemijski tragovi. Noć hiljadu zvijezda.
21. Pismo iz Haife: frankirano motivima pomorandže i izraelske zastave.
22. Nema stručnjaka za pamuk koji bi rekao: Pamuk! Vrijeme se zagadilo brzinom. *Google Arm*. Aplikacija *Follow You*. Mnoga lica Adama Oza. Mornarska majica je vojna uniforma. Mineral zeolit, strateški raspoređen.
23. Polni ud nije mišić, i nemoguće ga je vježbom uvećati. Ali se s licem može napraviti čudo, jer je sastavljeno od mišića. Kristifor Kolumbo: „Svi mornari da budu ukrcani prije ponoći 2. avgusta 1492.“ A baš 2. avgusta 1492. u ponoć ističe...

24. Nuklearna bomba. Marija je trudna. „Gospo od Škrpjela,
moli za nas!“

Poetička notica 313

O autoru 315

Naša perspektiva je u našoj retrospektivi.

Miloš Milošević (MCMXX–MMXII),
admiral *Bokeljske mornarice*,
13 vjekova stare organizacije Zalivskih pomoraca.

I

1

Peraška gradonačelnica pozvala me da posjetim grad mojih predaka. Njene službe uspjele su da me pronađu, što i nije bilo teško, konsultovali su *Google*.

Mogao sam da odaberem avion, ali sam ipak brod, jer je sporiji. Čitavog života žurim, a sada sam prvi put želio da dobijem na vremenu.

Vrijeme je postalo grudva snijega niza stranu: nemoguće je bilo posjetiti Perast za 0,000.000.000.001 sekunde. A ja sam tamo obitavao godinama, kao već domaći, s *Googla*. Pratio sam koliko brodova dolazi i što se zbiva, kako se vještačko ostrvo Gospe od Škrpjela tradicionalno širi svakog 22. jula, te kako palata Smekija, iz mora drugih palata, niče jednako visoka iza zadnjeg zemljotresa.

„Sveti Nikola“ brodio je naprijed, iz Barija, ka Kotoru, glavnom gradu Boke. Bijelim je pramcem nakratko parao plavo more da bi ga elisom uživao iza krme.

Želio sam naći se sam sa sobom. Sve je govorilo u prilog teoriji da je dobro katkada odati se temeljnoj sporosti.

Kad bih samo mogao da proizvodnju mornarskih majica preselim u Perast?

Preda mnom se okupana dvama plavetnilima razapela teška odluka od vrste iza koje su sve ostale odluke lake.

Teret odluke utoliko je bio čudniji, jer sam sve vrijeme plovio unazad: k mjestu odakle su moji barokni preci prije više vjekova zauvijek otišli.

I dok bih sa sredine Adriatika pogled s krme bacao ka Italiji, zemlji iza horizonta, tvrdo sam znao gdje ledima ulazim u vode Jadrana, u talase vlastite budućnosti.

Come è strano!*

Odlazio sam, a zapravo se vraćao...

2

Kotor me iznenadio.

Da kilometarskim bedemima bude opasan Grad i cijela planina iznad srednjovjekovnog jezgra, čovjek ne može da vidi na drugim poštama. Iz Kotora je vidno pulsirala istorija.

Unajmio sam drevnu, drvenu barku na vesla.

Bio je kraj aprila i mnogi su veslači uz Rivu već čekali. Neuposleni, jeli su sendviče s mortadelom. Masne djelove vadili bi prstima iz salame i bacali da vide ko će biti brži, mačke ili galebovi. Ukrcao sam se u barku plavookog veslača Tonija. Nije mogao da ima više od dvadesetak godina. Na bijeloj majici pisalo mu je plavim slovima: Toni.

– Per quanto tempo arriviamo a Perast?***

– Ako nas ne uspore opozitne morske struje, u Perast stižemo za dva sata.

* Kako je to čudno!

*** Za koje vrijeme stižemo u Perast?

Toni je veslao.

Tu i tamo bi žmirkajući pogledao u sunce, pa u mene, nasmijao se zdravo, sa svim zubima, potpuno simetričan, jače potegao, potom rukom iza svojih peta ubrao bocu, popio iz nje malo, i nastavio. Pošteno je prevezio ljude, zaključio sam. Nikad ne bi otpio vodu iz staklene flaše od litra a da prethodno nije jače zaveslao – da inercijom po morskoj površi dobije tih nekoliko sekundi. Onda bi znojnu so iz sebe mijenjao vodom niz slatko grlo.

Dok smo ćaskali koliko mu je to ispita ostalo na Fakultetu za pomorstvo, da li vidi Perast ili Kotor, možda London, Antverpen, Dubai, Singapur ili Šangaj kao gradove za proživljavanje avanture sâm, ili s porodicom – veslač je mimične detalje svog superiornog mladog lika uvijek preslagivao tako da mu na putu od Kotora do Perasta ne bi mogla u barci odoljeti nijedna žena.

– Tri luke, samo? Da vidim. To je mnogo interesantno... Singapur, Hongkong i Hamburg, izbor su za momka. Ali za pomorca, hm, uz posao kojim se bavi i porodicu koja bi ga tu čekala, broj 1 je Singapur, džungla raznolikosti, broj 2 je Sidnej, pitoma kolonija, i broj 3 je Šangaj.

Da je student naočit, da je konkurent čudesnoj zalivskoj prirodi sazdanjoj od mora planina vratolomno nadnesenih nad katalogom obalnih baroknih kamenih gradova, pokazale su životinje. Galebice su sletale na barku i sitne su ribe u stranu poskakav od pramca kazivale gdje su mu tu.

Mislio bih sve da je slučajnost, dok uz vrlo učtivo izvinjenje Toni nije uzeo da se umiva iz mora, nakon sata i po vožnje.

Sunce je peklo sve na zemlji, i kroz morsku površ do metra dubine. Ali su se mnoge sardele, bukve i palamide ipak stekle na površi da bi samo Tonija, činilo se, spoznale izbliza.

Čemu lagati, bio je lijep preko svake mjere.

Pogled nisam mogao da odvojim od tih njegovih antičkih proporcija.

Posebno ne od lica koje je svakog dana gubilo malo bogatstvo time što je krasilo Zaliv, a ne mjesta gdje kamerâ i foto-aparatâ ima više negoli što u ovom fjordu ima nezasitih galebova i turista, uvijek gladnih provoda – zajedno.

– Koga voliš, Toni?

– Imam mnoge ljubavi. Volim Perast, i Boku Kotorsku. Volim sestru, i oradu pečenu...

– I oradu pečenu!

– Aha, pečenu na žaru od lozovih čokota. Da iza takve orade bude grehota oprati zube. A vi?

– Ja sam tek počeo da volim Boku. U Perast nikad nisam kročio nogom.

3

Livrejisani portir reče kako poteštatica Marija Zmajević trenutno nije u Palati Smekija, Gradskoj kući. Nije bila u svom kabinetu.

– U Gradskom je đardinu – dodade.

Pokazao sam mu poziv, no je portir odmahnuo dlanom. Ljubazan, našao mi se pri ruci:

– Poteštatica prima cijelog dana. Pa i kad obitava u Gradskom đardinu. Pođite, zato, stepeništem kroz Palatu; kad opazite znak žižule, skrenite lijevo.

– Kako se zovete?

- Tonći, šjor Smekija.
- Ć ili č?
- Ć.
- Hvala, šjor Tonći.

Nisam znao što je žižula, ni na šta bi *znak žižule* trebalo da liči. Da je đardin vrt, bilo mi je jasno. Gradonačelnica je poteštatica. Bokeški srpski bio je pun romanizama.

U vrhu zavojitog kamenog stepeništa, iznad volta kroz koji je dopiralo intenzivno sunce s polenovim prahom i pokojom znatiželjnom pčelom, zaista se nalazila drevna rezbarija nekog zanatlije kamenara, učinjena maljem i špicom – u obliku stilizovane biljke, voćke možda. Gle, bila je to biljka s mog porodičnog grba – grba Smecchia! Desna je ruka šakom stezala granu žižule s trima izdancima.

Vrt se nalazio na kaskadi u visini prvog sprata depandansa golemog kompleksa Smekija. Bio je žut od polena i kite cvjetnica, čije se premlado zelenilo miješalo s plavom bojom neba.

Ovaj raj, s pogledom na ostrva, moji su preci napustili silom.

Porez na stâr* tereta po jedrenjaku postao je teži od stâra tereta na mnogo bržim parobrodima. Stari su Peraštani, premda trgovci znani po preduzimljivosti, bili i fatalisti, što je staroslavna osobina samo takva. Dentali, Vukasovići, Studeni, Smilojevići, Rajkovići, Šilopi, Čizmaji, Šestokrilovići, Perojevići, Stojšići, Bratice i Miokovići – odbijali su uporno da odustanu od jedrenjaka, od besplatnog vjetra, a zarad znatno skuplje brzine.

Uz to, parobrodi nisu nudili umjetnost plovidbe. Garavili su i posadu i palubu. Tako su mislili predstavnici svih

* Stara mletačka mjera za rasuti teret.

kazada, rodonačelnih dvanaest gradskih plemićkih bratstava, pa i Smekije iz kazade Čizmaj, sa svima svojim sporednim lozama. Što je bilo ploveće, sve propade.

Talas istorije začudo zna da potopi zlato, a po površi da projavi trunje.

Najednom, rasmusni pogled po vrtnom bilju punom proljetnih pupoljaka, pronašao je komparativ na oblinama žene dominantnog stava. Po svoj prilici, Marije Zmajević.

Zenice su mi se suzile.

Opipao sam je, tu, tu, i tu, pogledima u sekundi – u sve što muškarac želi da ima uvid.

U lice, godine, cijelo tijelo, stav.

Vidno je disala peraška čelnica, uzdižući i spuštajući grudi pod krošnjom rascvjetale pomorandže.

Da bih se gradonačelnici predstavio, morao sam da sagnem glavu i uđem pod krošnju.

Zapahnuo me intenzivan miris narančinog cvijeta.

Ljepota naočite četrdesetogodišnjakinje stopila se i sa morem, i voćem i medom.

Pčele su zujale oko naših glava. Neizbrojivo ih je bilo mnoštvo, po hiljadama cvjetova.

Kilo pčela po stablu.

– Ššš... Ništa ne kažite, šjor Smekija... Ili da kažem: dragi Nikola. Samo dišite...

Ona je znala ko sam.

– Vi deboto znate ko sam?

– Ja znam svakog Peraštanina. Dišite. Udahnite do poslednjih alveola, podsjetite ih što to bješe aromatizovan kiseonik. Častite ih jodom. Ne tako: udahnite s pogledom na more. Okrenite se prema ostrvima, tu gdje je krošnja rjeđa! Tako. Otud stalno s mora duva bavižela.

– Bavižela?

– Vjetrić bavižela. Kakvo lijepo ime za autohton vjetrić, ne mislite li?

Disao sam. S pogledom na Gospu od Škrpjela i Svetog Đorđa.

Pomorandžin aromat bio je silno pun, slatkasti mirakul za nozdrve. Kao kad bi neko usuo kašičicu meda u kipuću morsku vodu i pritom ne dodao niti kap voća, nego možda prstohvat usitnjenog mirišljavog narančinog lista pravo s grane.

Da jesam u 21. vijeku, vidio sam kroz grane u cvijetu: nebom je bez oblaka iza sebe bijele tragove po plavom ostavljala flota aviona. Ne bih ni imao saznanja o avionima da nisu tako intenzivno pisali pruge.

Bože, kakav zen, ili blagoslov, mislio sam. S vladajućom ženom ispod prirodnog spreja raspršivanog hiljadama pčelinjih krila.

– Ha? Zar vi to u ovim povlašćenim trenucima mislite, šjor Smekija?! Nikako misliti! *Tabula rasa!*, budite *tabula rasa!* Samo dišite. Dozirajte po ukusu. Privlačite i odmičite grančice. Uдах... izдах... Birajte grane s najviše cvijeta. Čuvajte samo nos od pčela...

Majko, do tog sam trena mislio kako su priče o povlašćenim trenucima pjesnička slika.

Japanac bi u Boki s pomorandžom prevario trešnju.

Učinilo mi se kako mora da je cvijet to što mi je palo u kosu; oko nas, na baviželi stalno je opadao behar, latice i tučkovi. Imalo je i da opadne odakle. Kilogrami cvijeta krasili su svako plodonosno drvo. Marija Zmajević dvama je prstima ubrala ukras iz moje kose, malim prstom taknuvši mi lijevo uvo, da li slučajno?, te mi se u oči zagledala kao žena.

Sačekala je tren:

Ili da joj se pogled vrati sučeljen s muškim korteksom, ili da pucanj iz vlašću zetegnutih očiju kao kroz pračku deflorira moju lobanju.

Ustrijeljen, vidio sam u zenicama Marije Zmajević kako je karam.

Prešao sam preko njene dopustive ženske drskosti.

Ne volim ako je žena starija. Makar to bilo i za dan.

Allora non mi piace.*

Opažena kao ipak poteštatica, bez seksualnih primisli, Marija me Zmajević upitala:

– Jeste li to došli u Perast sa saznanjem da sam prostitutka? Stvarno nisam.

– Stvarno nisam.

– Važno je da znate, dragi Nikola. Zbog posla koji je pred nama. A sad me skužajte, izvinite me. U kabinet mi je posigurno već kročio zalivski Predsjednik. Za njega se spremam, a s vama sam se biće zadihala za ovo malo vremena preko svake mjere.

Zbunila me tim što je rekla.

Poremetila mi je sistem izgrađen na iskustvu sa ženama.

Razum nije želio da prihvati riječi koje su razdjevičavale sliku prve Peraštanke među jednakima. Ko je to otvorio ustave iskrenosti pa se od danas može naglas i o skrivenome? Je li politika prevazišla umjetnost glume, pa je politika kao umjetnost mogućeg postala primijenjeni teatar odrođen od demokratije, ili su i ovdašnji glasači počeli da glume, zao-kružujući koga navodno, a ne stvarno žele?

Nisam znao.

Pogled mi se rastezao do poluostrvâ – obližnjeg Vrmca, i nešto udaljenijeg onog, Svetog Nikole.

* Onda mi se ne sviđa.

Osmotrio sam straga gradonačelnicu, kako u bijelim cipelama ka sporednom ulazu u Palatu razbludno hodi po korčulanskom šljunku.

Oblina vajanih ribom i maslinovim uljem, a pluća valjda mrsnim udasima, zrela je žena u kratkoj suknji, naparfemisan pomorandžom u ruspusnom cvatu, za sobom vukla i nešto pčela. Kakvo to mora biti sadejstvo između zalivske prirode i života, riba i veslača, pčela i vlasti?

Doviknuo sam:

– Vi ringrazio perche mi avete rimosso il fiore dai capelli.*

Nakratko se okrenula, u poluokretu. Dovoljno da joj niske potpetice po drobljenom kamenu izuste ššš. Opasno se osmijehnula.

– Nije to bio narančin cvijet, dragi Nikola. Na vas je pala uginula pčela. Ako pogledate bolje, vidjećete da ih ima po vrtu još. Ja želim da život u ovom gradu nastavim do kraja. Uprkos znacima vremena. Zato sam vas i pozvala. Je li vam to jasno?

I nije mi bilo baš.

Disao sam još neko vrijeme.

Primicao grane i odmicao grančice. Pravio koktel od raznih intenziteta istog mirisa.

Jednu sam uposlenu pčelu, glave uronjene pod debele narančine bijele krunične listiće, dotakao nosom.

Nisam mogao da izdržim, morao sam da je taknem otpozadi. Imao sam od tog trenutka novo iskustvo: pomirisao sam cvjetić s pčelom u njemu.

Oj, Peraste, Peraste!

* Hvala što ste mi uklonili cvijet iz kose.